
HEIKKI ROIKO-JOKELA

URHEILUHISTORIAN HAASTEITA JA TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ – URHEILUSEUROJEN SOSIAALISEN RA- KENTEEN TUTKIMUS

Vapaaehtoisen järjestötoiminnan historia on viime vuosikymmeninä ollut vilkkaan tutkimuksen kohteena. Kansalaistoimintaa on selvitetty yhdistystoiminnan kautta. Uutena näkökulmana on järjestötoiminnan tutkimus yhdistysten sosiaalisen rakenteen avulla. Voidaanko urheiluhistorian alalle ulottaa samansuuntaista kysymyksenasettelua; miten urheiluseuroja voitaisiin tutkia ja mitä ongelmia tutkijoilla olisi edessään, mikäli he pyrkivät selvittämään urheiluseurojen sosiaalista rakennetta?

URHEILUSEUROJEN ASEMA SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Urheiluseuroilla on keskeinen asema suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Lauri Laakso, Kalevi Olin ja Paavo Seppänen ovat tutkimuksissaan osoittaneet, että seurojen toiminta edistää merkittävästi väestön liikuntaharrastusta, jolla puolestaan on todettu olevan tärkeä tehtävä nuorten sosiaalistumisen ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen luomisessa. Urheiluseura onkin M. Vanhalakka-Ruohon ja M. Ajosen mielestä sosiaalinen yhteenliittymä, jossa ihmiset pääsevät keskinäiseen vuorovaikutukseen. Pasi Koski puolestaan liittää liikunnan osaksi kansalaisaktiivisuutta ja kansalaistoimintaa.

Kalevi Heinilän ja Paavo Seppäsen tutkimusten perusteella urheiluseurat ja -järjestöt edustavat vapaaehtoiseen kansalaistoimintaan kuuluvien ihmisten sosiaalista organisaatiota, johon kohdistuu selkeää yhteiskunta- ja liikuntatieteiden tutkimuksellista mielenkiintoa. Urheilujärjestöjen yhteiskunnallinen merkitys korostuu siinä, että niiden kautta välittyy uusia aatteita ja ajatuksia yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun: vapaaehtoinen järjestöelämä merkitseekin ihmiselle Erik Allardin mukaan yhteiskunnallista osallistumiskanavaa ja mahdollisuuksia kiinnittyä ympäröivään yhteisöön. Urheiluseurojen tutkimuksessa voidaan kuitenkin löytää uusia ulottuvuuksia pitämällä kiinni ajatuksesta, että ihminen ja hänen toimintansa on erottamaton osa ympäröivää yhteiskuntaa. Seurojen sosiaalisen rakenteen tutkimuksen kautta voidaan antaa vastauksia kysymyksiin, jotka eivät ainoastaan valaise suomalaisen liikuntakulttuurin kehityslinjoja, vaan antavat myös selvityksen yhteiskunnan rakenteellisen kehityksen vaikutuksesta ihmisten sosiaaliseen käyttäytymiseen.

KAIKEN TOIMINNAN TAUSTALLA ON IHMINEN

Urheilun historia ei ole ainoastaan organisaatioiden historiaa, vaan kaiken taustalla on inhimillinen toiminta – yksilöt: heidän motiivinsa, ihanteensa ja tarpeensa. Urheiluseuroja tulisikin lähestyä enemmän yksilöiden tarpeista, jotka muodostavat kollektiivisen yhteisön, joka puolestaan on vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Urheiluhistorian tutkimus kaipaa tulevaisuudessa perusteellisempaa analyysiä seuratoimintaan osallistuneista yksilöistä: seuratoiminta-aktiiveista, kuntoliikkujista kilpaurheilijoihin. Kyseessä on urheiluseurojen sosiaalisen yhteisön rakenteiden tutkiminen.

Urheiluseurojen sosiaalisen rakenteen tutkimuksen kannalta on oleellista, että seurojen asiakirja-aineiston tallennuksessa huomioitaisiin jäsenrekistereiden merkitys. Usein jäsentietoja tallennetaan seurojen jäsenmaksujen ja jäsenmäärään seurannan vuoksi. Urheilun sosiaalishistorian kannalta olisi mielenkiintoista, mikäli seurojen jäsenistä olisi myös ammatillisia ja koulutuksellisia tietokantoja. Muutoksia tulisi myös seurata. Näin suomalaisten urheiluseurojen tutkimus saisi uuden ulottuvuuden.

URHEILUN SOSIAALIHISTORIAA

Urheiluseurojen sosiaalisten rakenteiden kartoittaminen avaisi uusia tutkimuskysymyksiä ja antaisi uudenlaisia vastauksia lajihistorioihin ja urheilujärjestöjen tutkimukseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuskysymyksiksi nousisivat muun muassa seuraavat teemat:

1. Miten ikä vaikuttaa liikuntaharrastukseen?
2. Kuinka henkilön sosiaalinen asema ja koulutustaso on vaikuttanut lajivalintaan? Mihin sosiaaliseen ryhmään opiskelijat sijoittuvat "urheilu-uransa" jälkeen?
3. Onko koulutustasolla merkitystä liikunnan harrastukseen?
4. Onko miesten ja naisten liikunta- ja järjestöaktiivisuudessa eroja?
5. Mikä on alueellisten tekijöiden vaikutus liikuntakäyttäytymiseen; onko olemassa vastakohtaparia kaupunkilaiset – maalaiset?
6. Millaisia kytkentöjä urheiluorganisaatioihin kuuluvilla henkilöillä on ympäröivään yhteiskuntaan?
7. Miten tehtävät jakautuvat seuran sisällä – voidaanko tehdä rinnastuksia yhteiskuntaan? Vaikuttaako ja näkyykö koulutus, ikä tai sukupuoli tehtävien jakautumisessa?
8. Mikä on motiivina kuulua urheiluseuraan?

Kysymyksenasettelu johtaisi urheiluhistoriallista tutkimusta organisaatio-, hallinto-, laji-, talous- ja tuloshistoriasta kohti henkilöhistoriaa, jossa yksilöt muodostavat sosiaalisen kokonaisuuden eli urheiluseuran. Seuroja ja järjestöjä ei tarkasteltaisi vain hallinnollisina ja toiminnallisina organisaatioina, vaan tutkimuksen kohteena olisi seuran rakenne – yksilöiden muodostama kokonaisuus ja sitä koossa pitävät voimat. Tutkimuksellisesti esitetyn vaihtoehdon toteuttaminen on vaativa. Se edellyttää seurahistorioiden kirjoittajilta uudenlaista

lähestymistapaa ja urheiluseurojen tuottamien arkistoaineistojen laventamista.

Liikunnan sosiaali- ja yhteiskuntatieteilijöille esitetyt ajatukset urheiluseurojen sosiaalisten rakenteiden tutkimuksesta eivät ole uusia kysymyksiä. Muun muassa Kalevi Heinilä, Pasi Koski, R. Lehtonen ja P. Reijonen ovat haastattelu ja gallupmetodeja hyväksi käyttäen valottaneet suomalaisen urheiluseuran rakennetta 1980-luvulla. Päänavaus on siis tehty, mutta historiallisen perspektiivin saamiseksi ja asian eteenpäin viemiseksi urheiluseurojen johtokuntien ja seura-historiikkien kirjoittajien aktiivinen panos olisi toivottava: seuroissa tehtävä perustutkimus jäsenrakenteesta menneiltä ja tulevilta vuosikymmeniltä mahdollistaisi laajempia valtakunnallisia yleistyksiä ja analyyseja.

JÄSENLUETTELOT

Urheiluseurojen sosiaalisten rakenteiden tutkimus edellyttää täydellisten ja käsitteellisesti laajennettujen jäsenluetteloiden systemaattista laatimista. Ongelman muodostaa se, että tällä hetkellä ei seuroissa jäsenluetteloiden ajantasalla pitämistä koeta yleensä urheiluseuran ensisijaisiin tehtäviin. Joukossa. Toisaalta Olinin ja Ranton tutkimuksen mukaan seuroissa esiintyy suurta vaihtelua esimerkiksi sen suhteen, milloin jäsen poistetaan seuran jäsenluettelosta muun muassa jäsenmaksuvelvoitteidensa laiminlyönnin takia.

Sosiaalisia rakenteita on erittäin vaikeaa tutkia seurojen nykyisten jäsenrekistereiden pohjalta, niin suuri on ero eri lajien ja seurojen jäsenluetteloiden ajallisessa perspektiivissä, laadinnassa, ajantasallaolemisessa ja seurojen motiiveissa ylläpitää ja antaa tietoa jäsenkannastaan. Suuren ongelman muodostavatkin seurojen ristiriitaiset motiivit ilmoittaa jäsenistönsä todellinen luku urheilun keskusjärjestöille tai kaupungeille ja kunnille: suuri jäsenmäärä merkitsee joko suuria maksuja keskusjärjestölle tai enemmän toiminta-avustusta yhteiskunnalta. Avustusten ja maksujen suuruuteen vaikuttavat myös seuran ilmoittaman jäsenistönsä ikärakenne ja toiminnan painopiste. Tilastoihin, jotka on laadittu seurojen ilmoitusten perusteella urheiluseurojen jäsenistöstä ja rakenteesta, onkin tutkimuksissa suhtauduttava äärimmäisen varauksellisesti. Ongelmaa lisäävät vielä yksilöiden

henkilökohtaiset ominaisuudet heidän arvioidessa seurojensa rakennetta: toiset ovat suurpiirteisiä, toiset pedanttisen pikkutarkkoja yksityiskohtia laatiessaan.

Urheilujärjestöjen sosiaalisia rakenteita on toistaiseksi analysoitu lähinnä haastattelujen avulla. Olinin ja Ranton tutkimus perustuu Suomen Gallup Oy:n syksyllä 1985 kokoamaan tutkimusaineistoon, jolla kartoitettiin urheilujärjestöjen asemaa yhteiskunnassa ja niiden toimintaan liittyviä käsityksiä. Päänavaus urheiluseuran sosiaalisten rakenteiden tutkimukselle oli hyvä, mutta historiallisessa perspektiivissä varsin kapea. Kuten Kimmo Katajala on metodisessa oppaassaan historiikkien laatijoille todennut haastattelujen käyttö historian tutkimuksessa on sekundaarinen lähde, mikäli tutkittavasta kokonaisuudesta on tai olisi pienellä vaivalla saatavissa myös dokumentoitua aineistoa.

MITEN LÄHDEPOHJAA VOIDAAN LAVENTAA?

Seurojen sosiaalisten rakenteiden tutkimuksessa ensisijaiseen asemaan nousevat urheiluseurat itse. Niiden aktiivisuus jäsenrekistereiden ylläpitämisessä ja tietojen kokoamisessa tuottaisi tutkijoille runsaasti tietoa urheiluseurojen sisäisistä rakenteista ja eri lajien harrastajien välisistä sosiaalisista eroavaisuuksista. Työ vaatii pitkäjänteisyyttä ja useiden vuosikymmenten aikaa, sillä kovin voimakkaita yleistyksiä ei seurojen rakenteista voida tehdä muutaman vuoden aineiston perusteella. Tilanteen helpottamiseksi seurat voisivat lisätä vuosikertomuksiinsa oman lukunsa seuran jäsenrakenteesta.

Jäsenrekistereitä laadittaessa toivoisi kiinnitettävän huomiota ainakin seuraaviin keskeisiin asioihin: 1) harrastajan ikä, sukupuoli ja perhesuhteet, 2) sosiaalinen asema, 3) koulutus, 4) asema seurassa, 5) seuraan kuulumisvuodet – aktiivisuus, ja 6) seuraan liittymisen motiivit/ eroamisen syyt. Rekisteristä tulisi varsin laaja ja sen työstäminen vaatisi ylläpitäjältään sitkeyttä ja vaivannäköä. Toisaalta seurat voisivat myös itse hyödyntää rekisteriä tulkitsemalla sen antamia tuloksia ja suuntaviivoja: seurat havaitsisivat, mille yhteiskuntaryhmille heidän tulisi ensisijaisesti markkinoida toimintaansa tai toisaalta mikä seuratoiminnan alue kaipaasi kohentamista, jotta seura kykenisi toimimaan entistä tehokkaammin ja kilpailemaan uusista jäsenistä.

Edellä esitetyllä tavalla helpotettaisiin tulevaisuudessa seurojen sosiaalisten rakenteiden tutkimusta, mutta entä menneet vuosikymmenet? Kuinka tutkia tai kartoittaa tietoja seurojen jäsenistön rakenteista 1880-luvulta nykypäivään? Asetettua kysymystä voidaan lähestyä tutkijan tai urheiluseuran näkökulmasta. Historiantutkija voi selvittää seurojen jäsenistöä pöytäkirjojen, vuosikertomusten, tuloslistojen ja lehtiartikkeleiden avulla ja pyrkiä tämän jälkeen tutkimaan seurojen sosiaalista koostumusta muun muassa henkikirjojen avulla. Työ on vaativa ja työläs, eikä anna vastauksia kaikkiin aikaisemmin esitettyihin kysymyksiin. Lisäksi työn ongelmallisuutta lisää se, onko yleensä aikaa tai järkevää lähteä tutkimaan kaikkien seurojen sosiaalisia rakenteita edellä esitetyllä tavalla. Todennäköisesti ei, koska edessä olisi mittaamattoman suuri, lähes loppumaton urakka. Tilannetta helpottaisi oleellisesti, että seurojen laatimissa tai tilaamissa historiikeissa pohdittaisiin myös yhteisön sosiaalista rakennetta, sen muutoksia ja vaikutuksia urheiluseuran toimintaan.

MISTÄ HISTORIIKEISSA KIRJOITETAAN?

Jokainen itseään kunnioittava urheiluseura kirjoituttaa tai kokoaa historiikkinsa. Yleensä ne ajoittuvat seurojen merkkipäiväsiin: 25-, 30-, 50-, 75- tai 100-vuotisjuhliin. Seurahistorian sisältö palvelee yleensä työantajan eli urheiluseuran ehtoja. Menestys – maine – kunnia ovat tekstin avainsanoja: urheilu mielletään tuloskilpailuksi, jossa muistetaan ennätysten rikkojat tai arvokisoissa mitaleja kahmineet atleetit. Joissakin tapauksissa seurojen talouden rakenteesta ja pitkäaikaisista seura-aktivisteista muistetaan myös kertoa muutama sana. Mikäli seura on ollut aktiivinen kulttuuritoiminnan alalla eli on rahan keräyksen johdosta järjestänyt iltamia, näytelmiä tai tanssitilaisuuksia voidaan nekin joko kuitata maininnalla tai parhaassa tapauksessa omistaa asialle oma käsittelykappaleensa. Kaikki edellämainitut asiat ovat tärkeitä ja tutkimisen arvoisia kirjoitettaessa urheiluseuran historiaa paikallisista intresseistä ja urheilun näkökulmasta.

Urheiluseurojen toivoisi kuitenkin omistavan historiikeissaan oman käsittelylukunsa seuran jäsenistön rakenteen selvittämiseksi. On ymmärrettävää, että tämä ei välttämättä herätä innostusta tulosurheilusta kiinnostunutta lukijaa, mutta lajihistorian kirjoittajalle tai urhei-

luorganisaation tutkijalle asia saattaa olla aivan toisin. Seurahistorioiden kirjoittajat ovat avainasemassa, mikäli pyritään valtakunnallisella tasolla kattavasti kartoittamaan urheiluseurojen sosiaalisia rakenteita.

MIKSI SEUROJEN SOSIAALISEN RAKENTEEN TUTKIMUKSELLA ON MERKITYSTÄ?

Urheiluseurojen sosiaalisten rakenteiden tutkimuksella on laajempaa yhteiskunnallistakin merkitystä. Perustutkimuksen kautta voidaan arvioida väestön liikuntakäyttäytymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, mitä puolestaan voidaan hyödyntää liikuntasuunnittelussa ja -rakentamisessa. Rakennetutkimuksen kautta on mahdollista aktivoida myös uusia ihmisiä mukaan vapaaehtoiseen järjestötoimintaan, koska ihmisen sosiaalisena yksilönä hakeutuu mielellään kaltaistensa joukkoon.

Jäsentutkimus avaisi uuden ulottuvuuden paitsi urheiluhistorian myös yhteiskunta- ja järjestöhistorian alalla. Liikunta ja jossain elämän vaiheessa kuuluminen urheiluseuraan on koskettanut ja tulee koskettamaan lähes jokaista suomalaista. Urheilu kokoaa pariinsa niin suuren määrän ihmisiä, että voidaan jopa puhua kansaa kokoavasta joukkoliikkeestä, jonka vetovoima on tutkimisen arvoinen. Urheiluseurojen rakenteiden tutkimus antaisi vastauksia kysymyksiin, miksi ihmiset hakeutuvat mukaan seuratoimintaan ja toisaalta, miksi he eroavat siitä: onko syynä sukupolvien välinen ero vai onko kysymyksessä yksikertaisesti halu liikkua ja harrastaa urheilua itsenäisesti ilman ylimääräisiä velvollisuuksia ja rasitteita.

LÄHTEET

Allardt, Erik, Sosiologia. Helsinki 1964.

Heinilä, Kalevi & Koski, Pasi, Suomalainen liikuntaseura. Liikuntateollisen seuran julkaisu no. 125. Helsinki 1991.

Heinilä, Kalevi, Suomalainen urheiluideologia. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia no. 8. Jyväskylä 1974.

Heinilä, Kalevi, Urheilu – ihminen – yhteiskunta. Jyväskylä 1974.

Heinilä, Kalevi, Vapaa-aika ja urheilu. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 6. Porvoo 1959.

Hentilä, Seppo, Urheilu – kansakunta ja luokat. –Kansa liikkeessä toim. Risto Alapuro. Vaasa 1987.

Katajala, Kimmo, Historiikin kirjoittajan opas. Jyväskylä 1990.

Koski, Pasi, Liikunta ja kansalaisaktiivisuus. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja Kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä 1994.

Koski, Pasi & Heinilä, Kalevi, Liikuntaseura. Valtakunnallinen peruskartoitus. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia no. 48. Jyväskylä 1988.

Koski, Pasi, Suomalainen liikuntaseura: mitä seuroista tiedetään? Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia no. 43. Jyväskylä 1987.

Kiviaho, Pekka, Järjestökannatus ja poliittinen mielipide. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteen laitos. Julkaisuja no. 19. Jyväskylä 1973.

Kurppa, K. & Savolainen, K., Tutkimusurheiluseurojen toimihenkilöiden motiiveista. Turun yliopisto 1973. Sosiologian pro gradu –tutkielma.

Laakso, Lauri, Lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö aikuisiän liikuntaharrastusten selittäjänä: retrospektiivinen tutkimus. Studies in Sport, Physical Education and Health 14. University of Jyväskylä 1981.

Lehkonen, R., SVUL:n seurojen perustutkimus. Liikunta pedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto 1971.

Olin, Kalevi & Ranto, Esko, Urheilujärjestöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Järjestöjäsenyys, siihen yhteydessä olevat tekijät ja käsitykset liikuntatoiminnasta 1980-luvun puolivälissä. Jyväskylän yliopisto, Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia no. 36 1986.

Reijonen, P., Urheiluseurojen jäsenten liikunnan harrastukset ja suhtautuminen seuratoimintaan. SVUL liikuntatieteellinen julkaisusarja 1/1976.

Seppänen, Paavo, Suomen urheilujärjestöistä ja niiden toiminnasta 1980-luvun alkaessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia no. 28. Jyväskylä 1983.

Seppänen, Paavo, Urheilun merkitys lasten ja nuorten sosiaalistamisessa. Liikunta ja tiede, 3/1985.

Siisiäinen, Martti, Yhteisöt ja kansalaistoiminta. –Suomen Kartasto, vihko 321 – 323 (1991).

Winkler, J., On the structural change in voluntary organizations: The case of the "German Sports Associations" ("DSB"). *International Review for the Sociology of Sport* 1/1984.

Vanhalakka-Ruoho, M. & Ajonen, M., Intensiivinen harrastus ja nuorten elämäntiede. *Liikunta ja tiede* 3/1985.